

Väljaandja: Riigikogu
Akti liik: seadus
Teksti liik: algtekst
Jõustumise kp: 15.12.2017
Avaldamismärge: RT I, 05.12.2017, 1

Välja kuulutanud
Vabariigi President
27.11.2017 otsus nr 180

Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (alaealiste õigusrikkujate kohtlemise muutmise)

Vastu võetud 22.11.2017

§ 1. Karistusseadustiku muutmise

Karistusseadustikus tehakse järgmised muudatused:

1) paragrahvi 48 täiendatakse pärast sõna „päeva” tekstiosaga „ja alaealisena väärteo toimepannud isikule kuni kümme päeva”;

2) paragrahvi 56 täiendatakse lõikega 3 järgmises sõnastuses:

„(3) Alaealisele võib karistuse mõista või määrata ainult siis, kui alaealisele kohaldatava mõjutusvahendiga ei ole võimalik mõjutada teda edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest.”;

3) paragrahv 87 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„§ 87. Alaealisele ja noorele täiskasvanule kohaldatavad mõjutusvahendid

(1) Kohus võib vähemalt neljateist-, kuid alla kaheksateistaastaselt kuriteo toimepannud isikule, kelle kõlbelise ja vaimse arengu tase ning võime oma teo keelatuses aru saada või oma käitumist vastavalt sellele arusaamisele juhtida on piiratud, kohaldada järgmisi mõjutusvahendeid:

- 1) hoiatus;
- 2) sotsiaalprogramm;
- 3) kuriteoga tekitatud kahju hüvitamine või heastamine;
- 4) sõltuvus- või muu ravi;
- 5) lepitusteenus;
- 6) allutamine käitumiskontrollile vastavalt käesoleva seadustiku §-s 75 sätestatule;
- 7) 5–60 tundi üldkasulikku tööd;
- 8) liikumisvabaduse piirang, vajaduse korral koos allutamise ja elektroonilise järelevalvele vastavalt käesoleva seadustiku §-s 75¹ sätestatule;
- 9) kinnisesse lasteasutusse paigutamine, järgides sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud kinnisesse lasteasutusse paigutamise põhimõtteid;
- 10) muu asjakohane isiku poolt vabatahtlikult võetav kohustus.

(2) Kohus võib vähemalt neljateist-, kuid alla kaheksateistaastaselt väärteo toimepannud isikule, kelle kõlbelise ja vaimse arengu tase ning võime oma teo keelatuses aru saada või oma käitumist vastavalt sellele arusaamisele juhtida on piiratud, kohaldada järgmisi mõjutusvahendeid:

- 1) hoiatus;
- 2) sotsiaalprogramm;
- 3) väärteoga tekitatud kahju hüvitamine või heastamine;
- 4) sõltuvus- või muu ravi;
- 5) lepitusteenus;
- 6) kuni 20 tundi üldkasulikku tööd;
- 7) liikumisvabaduse piirang;
- 8) kinnisesse lasteasutusse paigutamine, järgides sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud kinnisesse lasteasutusse paigutamise põhimõtteid;
- 9) muu asjakohane isiku poolt vabatahtlikult võetav kohustus.

(3) Kohus kohaldab käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 4, 5, 7 ja 10 ning lõike 2 punktides 4–6 ja 9 loetletud mõjutusvahendeid üksnes isiku eelneval nõusolekul.

(4) Kohus võib isiku, kes oli kuriteo toimepanemise ajal noorem kui kaheksateistaastane, allutada käitumiskontrollile kuni üheks aastaks. Kontrollnõuete järgimata jätmise või pandud kohustuste täitmata jätmise korral võib kriminaalhooldusametnik seda isikut kirjalikult hoiatada või kohus pikendada talle määratud käitumiskontrolli tähtaega kuni ühe aasta võrra või muuta talle määratud kohustusi vastavalt käesoleva seadustiku § 75 lõigetes 2 ja 3 sätestatule.

(5) Kinnisesse lasteasutusse paigutatakse noorem kui kaheksateistaastane isik kuni üheks aastaks. Kinnises lasteasutuses viibimise ajal ei saa alaealisele kohaldada käitumiskontrolli ega üldkasuliku töö kohustust.

(6) Kohus võib isikule, kes oli süüteo toimepanemise ajal noorem kui kaheksateistaastane, kohaldada liikumisvabaduse piirangut kuni üks aasta ning elektroonilist järelevalvet kuni kuus kuud.

(7) Arvestades alla kahekümne ühe aastase kuriteo toimepannud täisealise isiku vaimse ja sotsiaalse arengu taset ning kuriteo toimepanemise asjaolusid, võib kohus kohaldada talle käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 2–8 ja 10 sätestatud mõjutusvahendeid.

(8) Kohus võib muuta käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 2–10 ja lõike 2 punktides 2–9 sätestatud mõjutusvahendite liiki.”

§ 2. Karistusregistri seaduse muutmine

Karistusregistri seaduses tehakse järgmised muudatused:

1) paragrahvi 6 punkt 4 tunnistatakse kehtetuks;

2) paragrahvi 12 lõike 4 punkt 14 tunnistatakse kehtetuks;

3) paragrahvi 20 lõike 1 punkti 8 täiendatakse pärast sõna „kinnipeetava” sõnadega „või kriminaalhooldusaluse”;

4) paragrahvi 20 lõiget 1 täiendatakse punktiga 15 järgmises sõnastuses:

„15) rahapesu andmebürool rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks.”;

5) paragrahvi 24 lõike 2 punktist 2 jäetakse välja sõnad „või mõjutusvahendi kohaldamise lõpetamisest”;

6) seadust täiendatakse §-ga 37⁴ järgmises sõnastuses:

„§ 37⁴. Alaealisele kohaldatud mõjutusvahendite andmete kustutamine

Andmed nooremale kui kaheksateistaastasele isikule mõjutusvahendi kohaldamise kohta kustutatakse karistusregistrist 2018. aasta 1. juuliks.”.

§ 3. Kohtute seaduse muutmine

Kohtute seaduses tehakse järgmised muudatused:

1) paragrahvi 37 lõiget 2 täiendatakse punktiga 3¹ järgmises sõnastuses:

„3¹) asjade jaotamine peab tagama kohtunike spetsialiseerumise;”;

2) paragrahvi 37 lõike 2 punkt 5 tunnistatakse kehtetuks;

3) paragrahvi 37 täiendatakse lõikega 4¹ järgmises sõnastuses:

„(4¹) Kohtute haldamise nõukoda kehtestab kohtunike tööjaotusplaani koostamise täpsemad alused, sealhulgas kohtunike spetsialiseerumise põhimõtted. Tööjaotusplaaniga tuleb tagada kohtunike spetsialiseerumine alaealistega seotud asjadele. Kohtud lähtuvad tööjaotusplaani kinnitades käesolevast seadusest ja kohtute haldamise nõukoda kehtestatud alustest.”;

4) paragrahvi 41 täiendatakse lõikega 4 järgmises sõnastuses:

„(4) Nõukoda kehtestab kohtunike tööjaotusplaani koostamise alused.”.

§ 4. Kriminaalhooldusseaduse muutmine

Kriminaalhooldusseaduse § 2 punkti 6 täiendatakse pärast sõna „tööga” tekstiosaga „või kellele kohus on määranud üldkasuliku töö tegemise kohustuse karistusseadustiku § 87 alusel”.

§ 5. Kriminaalmenetluse seadustiku muutmine

Kriminaalmenetluse seadustikus tehakse järgmised muudatused:

1)paragrahvi 131 täiendatakse lõigetega 3²ja 3³järgmises sõnastuses:

„(3²) Alaealise isiku vahistamise korral võib kohus määrata, et vahistamine asendatakse alaealise kinnisesse lasteasutusse paigutamise, märkides vahistamismääruses kinnise lasteasutuse, kuhu alaealine vahistatu paigutatakse. Alaealise vahistatu saatmist väljaspool kinnist lasteasutust teostatakse politsei ja piirivalve seaduse §-s 7⁴¹sätetatud korras.

(3³) Alaealise vahistatu, kes rikub kinnises lasteasutuses viibimise tingimusi, võib kinnise lasteasutuse juhi ettekande alusel ja kohtu loal viia üle vanglasse vahistust kandma.”;

2)paragrahvi 173 lõiget 3 täiendatakse teise lausega järgmises sõnastuses:

„Alaealise isiku tekitatud erikulud võib jätta riigi kanda.”;

3)paragrahvi 179 täiendatakse lõikega 3 järgmises sõnastuses:

„(3) Karistusseadustiku § 87 lõike 1 alusel alaealisele mõjutusvahendi kohaldamisel sundraha ei määrata.”;

4)paragrahvi 180 lõiget 3 täiendatakse pärast teist lauset lausega järgmises sõnastuses:

„Alaealise puhul võib menetluskulud tervikuna jätta riigi kanda.”;

5)paragrahv 201 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„§ 201. Kriminaalmenetluse lõpetamine alaealise toimepanija korral

(1) Kui kriminaalmenetlust ei alustata või see lõpetatakse põhjusel, et õigusvastase teo on toime pannud oma ea tõttu süüvõimetu alaealine, selgitab uurimisasutus või prokuratuur alaealisele ja tema seaduslikule esindajale kuriteo tunnustega teo olemust ja kriminaalmenetluse lõpetamise alust. Uurimisasutus või prokuratuur võib saata teavituse ja vajalikus mahus koopia kriminaalasja materjalidest alaealise elukoha järgsesse kohaliku omavalitsuse üksusse.

(2) Kui prokuratuur leiab, et isikut, kes pani kuriteo toime vähemalt neljateist-, kuid alla kaheksateistaastasena, saab mõjutada karistust või karistusseadustiku §-s 87 ettenähtud mõjutusvahendit kohaldamata, võib prokuratuur kriminaalmenetluse lõpetada, isikut hoiatada ning vajaduse korral kohaldada tema nõusolekul järgmisi kohustusi:

- 1) 10–60 tundi üldkasulikke tööd;
- 2) kuriteoga tekitatud kahju hüvitamine või heastamine;
- 3) sotsiaalprogramm;
- 4) sõltuvus- või muu ravi;
- 5) lepitusteenus;
- 6) muu asjakohane kohustus.

(3) Prokuratuur määrab käesoleva paragrahvi lõike 2 alusel kohustuse täitmiseks tähtaja, mis ei või olla pikem kui kümme kuud. Kui isik ei täida määratud tähtaja jooksul talle pandud kohustust, võib prokuratuur kriminaalmenetluse määrusega uuendada.

(4) Enne kriminaalmenetluse lõpetamist käesoleva paragrahvi lõike 2 alusel tuleb alaealisena kuriteo toimepannud isikule ja tema seaduslikule esindajale selgitada kuriteo tunnustega teo olemust ja kriminaalmenetluse lõpetamise alust. Käesoleva paragrahvi alusel alaealise suhtes kriminaalmenetluse lõpetamise korral võib prokurör saata teavituse ja vajalikus mahus koopia kriminaalasja materjalidest alaealise elukoha järgsesse kohaliku omavalitsuse üksusse.”;

6)paragrahv 308 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„§ 308. Alaealise ja noore täiskasvanu mõjutusvahendi kohaldamine

Kui kohus kriminaalasja arutamise tulemusena jõuab järeldusele, et alaealisena või karistusseadustiku § 87 lõikes 7 sätestatud tingimustel alla kahekümne ühe aastasena teo toimepannud isikut saab mõjutada ilma teda karistamata, kohaldab kohus karistusseadustiku §-s 87 sätestatud mõjutusvahendeid.”;

7)paragrahvi 385 punktist 5 ja § 390 lõikest 4 jäetakse välja sõnad „ja alaealise kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kooli paigutamise või tema seal viibimise tähtaja pikendamise”;

8)paragrahvi 387 lõike 2 sissejuhatavast lauseosast jäetakse välja sõnad „, alaealise kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste kooli paigutamise”;

9)seadustiku 17. peatüki pealkiri muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

**„17. peatükk
LOA ANDMINE ALAEALISE ENNE TÄHTAEGA
VABASTAMISEKS KINNISEST LASTEASUTUSEST”;**

10)paragrahv 404 tunnistatakse kehtetuks;

11)paragrahvid 405–407 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„§ 405. Loa andmine alaealise enne tähtaega vabastamiseks kinnisest lasteasutusest

Alaealise vabastamiseks enne tähtaega kinnisest lasteasutusest annab loa kohtunik alaealise, tema seadusliku esindaja või kinnise lasteasutuse juhi kirjaliku taotluse alusel. Taotlusele lisatakse alaealise elukoha järgse kohaliku omavalitsuse üksuse lastekaitsetöötaja arvamus.

§ 406. Taotluse läbivaatamise kord

(1) Kohtunik vaatab käesoleva seadustiku §-s 405 nimetatud taotluse läbi viivitamata.

(2) Kohtunik võib taotluse lahendamiseks kutsuda kohtusse alaealise, tema seadusliku esindaja, alaealise elukoha järgse kohaliku omavalitsuse üksuse lastekaitsetöötaja, sotsiaaltöötaja või psühholoogi ning küsitleda neid taotluse põhjendatuse selgitamiseks.

(3) Taotluse lahendamiseks teeb kohus:

- 1) alaealise enne tähtaega kinnisest lasteasutusest vabastamise määruise või
- 2) taotluse rahuldamata jätmise määruise.

(4) Käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud määruis peab olema põhjendatud.

(5) Määruise koopia saadetakse taotluse esitajale, alaealisele ja tema seaduslikule esindajale ning kinnisele lasteasutusele.

§ 407. Loa andmise või sellest keeldumise vaidlustamine

Käesoleva seadustiku § 406 lõikes 3 nimetatud määruise peale võib alaealine või tema seaduslik esindaja esitada määruskaebuse käesoleva seadustiku 15. peatükis sätestatud korras.”;

12)paragrahvi 419 lõiget 4 täiendatakse pärast sõna „seadustiku” tekstiosaga „§ 201 lõike 2 punktis 1 või”;

13)paragrahvi 427¹täiendatakse pärast sõnu „isikule käesoleva seadustiku” tekstiosaga „§ 201 lõikes 2.”;

14)paragrahv 430 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„§ 430. Alaealise mõjutusvahendi liigi, tingimuste või tähtaja muutmine

Karistusseadustiku § 87 lõike 8 alusel mõjutusvahendi liigi, tingimuste või tähtaja muutmise või käitumiskontrolli täiendavate kohustuste määramise vastavalt karistusseadustiku § 75 lõikele 2 otsustab süüdimõistetud elukoha järgse maakohtu täitmiskohtunik määruisega, kui kriminaalhooldaja, mõjutusvahendit kohaldava asutuse juht või mõjutusvahendi aluseks olnud süütegu menetlenud asutus on täitmiskohtunikule esitanud teatise mõjutusvahendina määratud kohustuse täitmata jätmise kohta.”.

§ 6. Kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse muutmise

Kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seadustik täiendatakse §-ga 25⁷ järgmises sõnastuses:

„§ 25⁷. Kriminaalmenetluse seadustiku § 131 lõike 2 kohaldamise erisused

Kriminaalmenetluse seadustiku § 131 lõike 2 kohaselt võib asendada kinnisesse lasteasutusse paigutamise nendele alaealistele vahistamise, kelle vahistamist või vahistamise pikendamist taotletakse pärast 2018. aasta 1. juulit.”.

§ 7. Väärteomenetluse seadustiku muutmise

Väärteomenetluse seadustikus tehakse järgmised muudatused:

1)paragrahvi 3¹ lõiget 4 täiendatakse pärast sõna „kahjule” tekstiosaga „, välja arvatud juhul, kui väärteo toimepannud isik on kahju vabatahtlikult hüvitanud või heastanud”;

2)paragrahvi 29 lõige 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(2) Alaealise kohta, kes ei olnud õigusvastast tegu toime pannes oma ea tõttu süüvõimeline, kuid on abivajav laps lastekaitseaduse § 26 tähenduses, saadab kohtuväline menetleja või kohus teavituse ja vajalikus mahus koopia väärteoasja materjalidest alaealise elukoha järgsesse kohaliku omavalitsuse üksusse.”;

3)paragrahv 30 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„§ 30. Väärteomenetluse lõpetamine otstarbekuse kaalutlusel

(1) Menetleja võib väärteomenetluse lõpetada, kui:

- 1) menetlusaluse isiku süü ei ole suur ja väärteomenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi;
- 2) menetlusalune isik on väärteoga tekitatud kahju vabatahtlikult hüvitanud või heastanud;
- 3) menetlusalune isik on võtnud kohustuse osaleda sotsiaalprogrammis või
- 4) alaealine menetlusalune isik on võtnud kohustuse kasutada lepitusteenust või võtnud muu asjakohase kohustuse.

(1¹) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 3 ettenähtud kohustuse täitmisel lähtutakse kindla sotsiaalprogrammi kohaldamise minimaalsest tähtajast, mis ei tohi ületada kümnet kuud. Kokkuvõtte sotsiaalprogrammi läbimise kohta lisab kohtuväline menetleja väärteotoimikusse.

(1²) Kui isik, kelle suhtes on väärteomenetlus lõpetatud käesoleva paragrahvi lõike 1 punkti 3 või 4 alusel, ei täida võetud kohustust või paneb sotsiaalprogrammis osalemise, lepitusteenuse kasutamise või kohustuse täitmise ajal toime uue süüteo, võib kohtuväline menetleja uuendada väärteomenetluse oma määrusega. Kui uuendatud menetluses isikut karistatakse, siis sotsiaalprogrammis osalemise ega lepitusteenuse kasutamise aega karistusest maha ei arvata.

(1³) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud alustel väärteomenetluse lõpetamisel hüvitab menetluskulud menetlusalune isik. Alaealise menetlusaluse isiku menetluskulud jäävad riigi kanda.

(1⁴) Menetluskulud määrates arvestab menetleja kriminaalmenetluse seadustiku § 180 lõikes 3 sätestatud.

(2) Kui kohtuväline menetleja leiab, et isikule, kes pani väärte toime vähemalt neljateist-, kuid alla kaheksateistaastasena, ei ole vaja kohaldada karistust või karistusseadustiku § 87 lõikes 2 sätestatud mõjutusvahendit, võib kohtuväline menetleja alaealist hoiatada, väärteomenetluse määrusega lõpetada, ning kui tegemist on abivajava lapsega lastekaitseaduse § 26 tähenduses, saata alaealise kohta teavituse ja vajalikus mahus koopia väärteoasja materjalidest alaealise elukoha järgsesse kohaliku omavalitsuse üksusse.”;

4)paragrahvi 62 täiendatakse lõikega 3 järgmises sõnastuses:

„(3) Väärte toime vahetult varalist kahju saanud isikul ja tema esindajal on õigus tutvuda väärteoasjas tehtud lahendiga.”;

5)paragrahvi 83 punkt 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„2) väärteoasja arutades on vaja otsustada aresti mõistmine, alaealise mõjutusvahendi kohaldamine või loomapidamise keelamine.”;

6)paragrahvi 108 punktist 10 jäetakse välja sõnad „või anda väärteoasja materjalid üle alaealiste komisjonile”;

7)paragrahvi 125 lõige 3 tunnistatakse kehtetuks;

8)paragrahvi 126 lõikes 2 asendatakse sõnad „ole edasi lükatud” sõnadega „lükata edasi”;

9)paragrahvi 126 täiendatakse lõikega 2¹ järgmises sõnastuses:

„(2¹) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud juhul on kaebuse arutamisele ilmunud kaebuse esitanud isiku kaitsja, annab kohus kaitsjale võimaluse taotleda kaebuse arutamist ilma kaebuse esitanud isiku osavõtuta. Taotluse rahuldamata jätmise korral lükatakse kaebuse arutamine ühel korral edasi vastavalt käesoleva seadustiku § 125 lõikele 1.”;

10)paragrahvi 133 punktist 9 jäetakse välja sõnad „või anda väärteoasja materjalid üle alaealiste komisjonile”.

§ 8. Seaduse jõustumine

(1) Käesoleva seaduse § 1, § 2 punktid 1, 2, 5 ja 6, §-d 3 ja 4, § 5 punktid 2–14 ning § 7 punktid 2, 3, 5, 6 ja 10 jõustuvad 2018. aasta 1. jaanuaril.

(2) Käesoleva seaduse § 5 punkt 1 ja § 6 jõustuvad 2018. aasta 1. juulil.

Eiki Nestor
Riigikogu esimees